

Vastaus valtuustoaloitteeseen 18.9.2025 koskien Palokin koskea

Maakuntahallitus 17.11.2025 § 162
182/15.00.04/2025

Valmistelija

ympäristöasiantuntija Eira Rosberg-Airaksinen, 040 653 0507, etunimi.sukunimi@esavo.fi

Päätösehdotus

esittelijä: maakuntajohtaja Heini Utunen

Maakuntahallitus antaa maakuntavaltuustolle Tero Juutin ym. aloitteen johdosta selostusosan mukaisen vastauksen ja esittää maakuntavaltuustolle, että se merkitsee asian tiedoksi ja toteaa sen loppuun käsitellyksi.

Pöytäkirja tarkastetaan tämän pykälän osalta kokouksessa.

Päätös

Hyväksyttiin.

Pöytäkirja tarkastettiin tämän pykälän osalta kokouksessa.

Selostus

Tero Juuti ja Vihreän Liiton valtuustoryhmä tekivät aloitteen Heinäveden Palokin koskien padon purkua koskien. Keskustelu aiheesta on kestänyt jo yli vuosikymmenen. Heinävesi kuului Etelä-Savon maakuntaan vuoden 2020 loppuun asti ennen siirtymistään hallinnollisesti Pohjois-Karjalaan.

Orpon hallitusohjelmassa (2023) virtavesien vapauttaminen on oma otsikkonsa ja siinä on nimeltä mainittu Palokin koski Heinävedellä. Hallitusohjelman mukaiseen määräaikaiseen investointiohjelmaan sisältyy toimenpidekirjaus Matkailu- ja luontohanke Palokin koskien patojen purku, määräraha 20 milj.euroa. Luonnonvarakeskus on 2023 selvittänyt maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta Palokin kosken ennallistamisen vaihtoehtoja ja merkitystä erittäin uhanalaisten lohikalakantojen elvyttämisessä Vuoksen vesistössä. Laajempi ennallistamisvaihtoehto lisäisi ratkaisevasti poikastuotantoalueita, mutta se ei silti ehkä yksinään riittäisi luontaisesti uusiutuvaan turvattuun kantaan. Istutuksiakin tarvitaan ainakin 15 vuotta, mikä hankesuunnittelussa tulee ottaa huomioon. Selvitysmies Esa Härmälän raportti (2024) pitää ennallistamista mahdollisena, mutta listaa reunaehdoja ja suosituksia, kuten että hanke tulisi olla valtiovetoinen ja MMM:n hallinnonalalle pitäisi perustaa voittoa tavoittelematon osakeyhtiömuotoinen toteuttaja- ja omistajaorganisaatio. Valmistelu on siirtynyt valtioneuvostolle, joka käy neuvotteluja Pohjois-Karjalan Sähkön kanssa.

Valmisteilla oleva kansallinen ennallistamissuunnitelma, joka konkretisoi EU:n ennallistamisasetusta Suomessa, tähtää luonnon tilan parantamiseen ja siinä esimerkkinä on joki- ja puroumien palauttaminen kohti luonnonmukaisuutta. Ennallistamissuunnitelmaa tullaan toteuttamaan mm. METSO-, Helmi- ja NOUSU-rahoituksilla, mutta myös osana ekologista kompensatiota/luonnonarvokauppaa, johon liittyvä säädösmuutos on myös valmisteilla. Luontoteoille on sekä kysyntää että tarjontaa ja ehkä tässä olisi myös mahdollisuus Pohjois-Karjalan Sähkölle.

Maa- ja metsätalousministeriön NOUSU-ohjelmaa on jatkettu ja se jatkuu merkittävänä ennallistamisten rahoituksena. Valtionosuus on NOUSU-hankkeissa maks. 50 % kokonaiskustannuksista. Alueellamme rahoitusta koordinoi Pohjois-Savon ELY-keskus, jatkossa Itä-Suomen elinvoimakeskus. Pohjois-Savon ELY ei ole tällä hetkellä aktiivisena Palokin koskien ennallistamisessa, koska tällä hetkellä tilanne on valtioneuvoston ja energiayhtiön välillä.

Etelä-Savon maakuntastrategiassa vuoteen 2030 strategiset vesiin liittyvät tavoitteet ovat: Etelä-Savossa on maailman puhtaimmat vesistöt; Vesiosaaminen on laajaa liiketoimintaa; Saimaan maakunta on asumisen ja matkailun vetovoimainen kohde. Lausunnoilla olevassa Etelä-Savon maakuntaohjelmassa 2026–2029 kappaleessa kaksi, Etelä-Savon tilannekuva, todetaan, että vaelluskalojen kulkuesteiden purkaminen on tärkeää ja kunnostettavia virtavesiä on paljon. Maakuntaohjelman kappaleessa 6.3 Luonnostaan vauras Etelä-Savo on toimenpide •Saimaan uhanlaisten lajien suojelu muuttuvassa ilmastossa, ekosysteemien suojelu, ml. vaellusesteiden poistaminen. Toimenpide liittyy Saimaa kehitysalustana -painopisteeseen, jossa myös matkailu on tärkeässä osassa.

Etelä-Savossa ymmärretään puhtaiden vesistöjen ja luonnon merkitys. Vedet ovat maakunnan strateginen kärki ja Saimaan tärkeä kehitysalusta. Olemme osa Vuoksen vesistöä ja siten Palokin kysymykset koskettavat myös alajuoksun alueita. Ne koskettavat erityisesti lohikalakantojen ja luonnonympäristön pelastamista.

Etelä-Savon maakuntaliitto kannustaa kaikkia avaintoimijoita, valtioneuvostoa, maa- ja metsätalousministeriötä ja Pohjois-Karjalan Sähköä tekemään ratkaisuja äärimmäisen uhanalaisten lohikalojen hyväksi.

Maakuntaliitto yhtyy valtuustoaloitteen sisältöön ja toteaa, että kun Palokin koskien vapauttamishanke konkretisoituu, päättää Etelä-Savon maakuntaliitto siihen mukaan menosta erikseen liiton mandaattiin ja työalaaan sopivalla tasolla.